

یادداشت سردبیر

تقدیم و تأخیر فاز

یکی از استادان محترم نوشته‌اند:

”به خود اجازه می‌دهند که نرم‌افزاری (امیدوارم این اصطلاح را غلط به کار نبرده باشم) برای فهرست‌نگاری نسخ خطی طراحی کنند و با این عمل نسخ خطی بی‌زبان رازیر تیغ ”رایانه” برند و آن را قصابانه مثله نمایند، در حالی که نمی‌دانند این چنین کاربردی زخم‌زنی به بدن یکی از معارف بشری یعنی فقه‌الکتابی است که ترمیم آن اگر ممتنع نباشد بسیار مشکل است...“

گرچه این سخن به طور قطع برخاسته از دلسوزی و دردمندی است، اما بیانگر نگرشی است که هنوز ”فن هراس” است. این فن هراسی و فن‌گریزی در بخش‌های بسیاری رؤیت می‌شود. بعضی کتابداران هنوز اندیشه‌های خود را در قالب کارت‌های ۱۲/۵×۷/۵ می‌گنجانند و در بهترین حالت سعی دارند که رایانه را فقط در ارائه بهتر این کارت جادویی به کار گیرند و حتی

در موارد متعدد محدودیت‌های انجام دستی فعالیت‌های کتابخانه‌ای را به رایانه تحمیل فرموده‌اند. این گروه که در پذیرش و به کارگیری فناوری نوین تأخیر فاز دارند در بسیاری از موارد از سرعت و کیفیت کاسته‌اند و موجب ایستایی رشته کتابداری در عرصه عمل و نظر شده‌اند. گروه دیگری به شدت تقدیم فاز دارند و یابه عبارت دقیق‌تر چنان خود را پیشگام و پیشرو نشان می‌دهند که بعضاً از کشورهای موطن این فناوری نیز در سخن‌پیشی گرفته‌اند.

در جلسه‌ای که برای معرفی برنامه‌های نرم‌افزاری یکی از شرکت‌های رایانه‌ای تشکیل شده بود، مسئول محترم شرکت، که بعداً معلوم شد مهندس کشاورزی هستند، عنوان فرمودند:

”روزگار کتاب و کتابخانه‌های سنتی به سرآمده است و پدیده کتابخانه مجازی طومار کاغذ را در هم پیچیده

شتاب به این نتیجه رسیدند که باید همه برگه‌دان‌ها به دور ریخته شوند.

تحقیقات نشان می‌دهد که بسیاری از کتابخانه‌ها باید ناسال‌ها ماهیت دوگانه و ترکیبی خود را حفظ کنند و به صورت کتابخانه‌های پیوندی^۱ به حیات ادامه دهند، یعنی باید سعی شود با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، ضمن بهبود عملکردهای سنتی کتابخانه، زمینه ارائه خدمات از محمل‌های نوین و شبکه‌های گسترده فراهم آید.

بدیهی است که کتابخانه‌های ملی به علت رسالت اصلی خود که حفظ اصل آثار است، مجبورند برای همیشه ماهیت ترکیبی خود را حفظ کنند.

آنچه باید بر آن پای فشرده این است که در آغاز این هزاره، اطلاعات و نحوه برخورد با آن بر سر نوشت نسل آینده ما بسیار تأثیر گذار خواهد بود.

اطلاعات سیل آسا در حال باریدن است. می‌توان با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین سد ساخت، باران را مهار کرد و از آن روشنایی و حیات گرفت و حتی با آبخیزداری مناسب کاریزهای سنتی را نیز احیا کرد. می‌توان فن‌گریز بود و بی‌تحرک نشست و نظاره‌گر سیلی دهشتناک بود که گذشته و حال را به یغما می‌برد و آینده را تباہ می‌سازد.

می‌توان با استفاده از فناوری نوین، فریبکارانه برای کسب درآمد بیشتر و یا سهل‌اندیشانه به علت عدم خردورزی و آگاهی در کویر سد زد و برای نزول قطره‌ای باران به دعا نشست...!

به راستی کدام راهبرد را برگزیده‌ایم؟

فریبرز خسروی

است و دیگر نیازی به فضای فیزیکی برای نگهداری کتاب‌ها نیست. متعجبم که چرا در کشور ما برای ساختمان کتابخانه سرمایه‌گذاری کلان می‌شود در حالی که در جهان بیشتر کتابخانه‌ها دیجیتالی شده‌اند.^۲ این گروه چنین ترسیم می‌کنند که جامعه بدون کاغذ در غرب شکل قطعی به خود گرفته و چیزی از کتاب و کتابت در مفهوم دیروزی آن باقی نیست.

آن تأخیر فاز دلسوزانه و این تقدیم فاز سهل‌اندیشانه هر دو به یک اندازه موجب لطمه زدن به پویایی بسامان می‌شوند. لزوم به کارگیری مدبرانه فناوری‌های نوین نیاز به استدلال ندارد و شاید تأخیر در به کارگیری آن به علت نبود زمینه فرهنگی مناسب باشد.

اما کسانی که تقدیم فاز شدید دارند به شدت دچار توهم شده‌اند و خود را محق و پیشتاز جلوه می‌دهند. به کارگیری بعضی از اصطلاحات فناوری اطلاعات که باب روز هم هست. بر این جلوه‌گری می‌افزاید. عدم دقت در کاربرد اصطلاحات و کلی‌گویی از ویژگی‌های اصلی این گونه سخن‌پراکنی‌هاست.

وقتی از آنان نشانی یکی از کتابخانه‌های مطرح جهانی خواسته می‌شود که به ادعای آنان دست از کاغذ شسته باشد، شما را به ناکجا آباد حواله می‌دهند.

بررسی‌های اخیر نشان داده است که بعد از به کارگیری اینترنت مصرف کاغذ نه تنها کم نشده بلکه فزونی نیز یافته است، زیرا امتداد دست این نسل، قلم و محمل‌آشنای وی کاغذ است. و از آنجا که اطلاع‌رسانی سرعت یافته، مطالب به راحتی چاپ می‌شود و در اختیار قرار می‌گیرد. شاید امتداد دست نسل آینده صفحه‌کلیدرایانه و محمل‌آشنای وی صفحه‌نمایشگر باشد.

وقتی در آرشیو ملی انگلیس برگه‌دان‌های دست‌نوشته‌ای را در کنار رایانه‌ها می‌بینیم که اتفاقاً مراجعه‌کننده زیادی هم دارد از سهل‌اندیشی کتابدارانی متعجب می‌شویم که به محض رؤیت اولین رایانه‌ها با برنامه‌هایی ضعیف، با

1. Hybride